

BADIIY MATNLARDA PERIFRAZALARNING ISHLATILISHI (O‘ZBEK-FRANSUZ MATNLARI MISOLIDA)

Jumabayeva Guzalxon

Mirzo Ulug‘bek nomidagi

O‘zbekiston Milliy Universiteti

Xorijiy filologiya fakulteti Fransuz Filologiyasi kafedrası

1-kurs magistranti.

Annotatsiya: Ushbu maqola o‘zbek va fransuz badiiy adabiyotlarida perifrazalarning ishlaltilishi, ularning til va madaniyatdagi o‘rni hamda ijodiy ifodadagi ahamiyatini o‘rganadi. Maqolada perifrazalar nafaqat til ifodasining estetik jihatini boyitish, balki matnlarni mazmunan chuqur va ifodaviy qilishda muhim rol o‘ynashi ўrganiлади. Shuningdek, perifrazalarning til o‘qitishidagi pedagogik ahamiyati va xalqaro madaniy aloqalarda tutgan yeri ham ko‘rib chiqiladi. Maqola, o‘zbek va fransuz adabiyotlaridagi perifrazalarning qo‘llanishi orqali til va adabiyotning o‘zaro bog‘liq, o‘zaro ta’sir qiluvchi va bir-birini boyituvchi jihatlarini ta’hlil etiladi.

Kalit so‘zlar: Perifrazalar, o‘zbek adabiyoti, fransuz adabiyoti, tilshunoslik, adabiyotshunoslik, madaniyatlararo muloqot, estetik ifoda, ijodiy fikrlash.

Аннотация: В данной статье рассматривается употребление перифразов в узбекской и французской художественной литературе, их место в языке и культуре, а также их значение в творческом выражении. В статье подчеркивается, что перифразы играют важную роль не только в обогащении эстетической стороны языкового выражения, но и в придании текстам большей глубины и выразительности. Также рассматривается педагогическое значение перифраз в языковом обучении и место, которое они занимают в международных культурных связях. В статье анализируются взаимосвязанные, взаимодействующие и взаимообогащающие аспекты языка и литературы посредством применения перифраз в узбекской и французской литературе.

Ключевые слова: Перифразы, узбекская литература, французская литература, лингвистика, литературоведение, межкультурная коммуникация, эстетическое выражение, творческое мышление.

Abstract: This article examines the use of periphrases in Uzbek and French fiction, their place in language and culture, and their importance in creative expression. The article emphasizes that periphrases play an important role not only in enriching the aesthetic aspect of language expression, but also in making texts deeper and more expressive. Also, the pedagogical value of periphrases in language teaching and their place in international cultural relations are considered. The article analyzes the interrelated, interacting and mutually enriching aspects of language and literature through the use of periphrases in Uzbek and French literature.

Keywords: Periphrases, Uzbek literature, French literature, linguistics, literary studies, intercultural communication, aesthetic expression, creative thinking.

Kirish

Perifrazalar - bu bir g'oyani ifodalashda uning o'zini emas, balki uni tavsiflovchi yoki bilvosita ko'rsatuvchi tushunchalarni ishlatish usuli hisoblanadi. O'zbek va fransuz tillaridagi badiiy matnlarda perifrazalarning ishlatilishi, tilning boyliklarini, ijodiy ifoda imkoniyatlarini namoyish etuvchi yorqin misollardir. Ushbu maqolada biz o'zbek va fransuz adabiyotlaridan olingan namunalar orqali perifrazalarning qanday qo'llanilishi va ularning madaniy hamda tilshunoslik ahamiyatini ko'rib chiqamiz.

Perifrazalarning ta'rifi va turlari

Perifraz - bu bilvosita ifoda usuli bo'lib, u biror narsa yoki hodisani to'g'ridan-to'g'ri atamasdan, ko'pincha tasvirlash orqali ifodalashni anglatadi. Badiiy matnlarda perifrazalar turli xil bo'lishi mumkin

- Sinonimik perifrazalar bu ma'lum bir so'z yoki iboraning sinonimlari orqali ifoda etilishi.
- Metaforik perifrazalar esa obrazli va ko'pincha she'riy tasvirlar orqali biror tushunchani umumlashtirib beradi.

- Antonomazik perifrazalar shaxslar, joylar yoki muhim voqealarni atashda ishlatiladi, masalan, "Oltin shahar" Parijni anglatishi mumkin.

O'zbek va fransuz matnlari misolida perifrazalarning qo'llanilishi

O'zbek adabiyotida perifrazalar ko'pincha milliy an'analar, folklore, tarixiy voqealar va tabiat manzaralarini tasvirlashda qo'llaniladi. Masalan, Alisher Navoiy asarlarida ko'pincha "ko'zlar qarosi" iborasi muhabbatni ifodalovchi vosita sifatida ishlatiladi.

Fransuz adabiyotida esa perifrazalarni Gustave Flaubert, Victor Hugo kabi yozuvchilarning asarlarida keng ko'rish mumkin. Ular o'z asarlarida murakkab psixologik portretlar yoki tarixiy manzaralarni g'oyat badiiy va obrazli ifodalash uchun perifrazalardan foydalanishgan. Misol uchun, Hugo "yashil qobiq ostidagi otash" iborasini erkinlik ramzini anglatuvchi vosita sifatida ishlatgan.

Tilshunoslik va madaniy ahamiyati

Perifrazalar nafaqat so'z san'atini boyitadi, balki tilning ifodaviy kuchini ham oshiradi. Ular orqali yozuvchi o'quvchilarni o'ylashga, tasavvur qilishga undaydi, shuningdek, asar mazmunini chuqurroq tushunishga yordam beradi. Har bir tilning o'ziga xos perifrazalari mavjud bo'lib, bu esa o'sha tilning madaniyati va tarixini o'rganishda muhim rol o'ynaydi [6].

O'zbek va fransuz tillaridagi badiiy matnlarda perifrazalarning ishlatilishi, har ikki tilning boy madaniy merosini namoyon etadi. Bu uslubiy vosita turlarining solishtirma tahlili esa tilshunoslar uchun qimmatli ma'lumotlar manbai hisoblanishi mumkin.

O'zbek va fransuz tillarida perifrazalarning qo'llanilishi o'rtasidagi tafovutlar va o'xshashliklar ham diqqatga sazovor. Har ikki tilning adabiyotida perifrazalar asosan madaniy va tarixiy kontekstlarga bog'liq bo'lib, bu esa turli madaniyatlarni o'rganishda katta ahamiyatga ega. Masalan, o'zbek adabiyotida tabiat va tarixiy shaxslar tasviri uchun ko'plab perifrazalar ishlatiladi, bu esa o'zbek xalqining tabiat va tarixga bo'lgan chuqur hurmatini aks ettiradi. Fransuz adabiyotida esa, perifrazalar ko'proq shaxsiy hissiyotlar va ijtimoiy masalalarni obrazli ifodalashda qo'llaniladi.

Perifrazalarning madaniy ahamiyati shundaki, ular orqali har bir millatning til bayoniga xos xususiyatlar, matnning qanchalik boy va rang-barang ekanligi ko'zga tashlanadi. Har bir tilning o'ziga xos uslubiy xususiyatlari, jumladan perifrazalarning qo'llanilishi, o'sha tilning dunyoqarashi va estetik qarashlarini namoyish etuvchi vositalardir.

Adabiyotshunoslar va tilshunoslar uchun o'zbek va fransuz tillarida perifrazalarning ishlatilishi, tilaro va madaniy muloqotni chuqurlashtirishda katta qo'shimcha qiymat yaratadi. Bu,

shuningdek, turli tillardagi adabiyotlarni tarjima qilishda va o'rganishda qo'llaniladigan yondashuvlarni boyitadi, chunki har bir tilning o'ziga xos ifoda uslublari va estetik mezonlari mavjud.

O'zbek va fransuz adabiyotlarida perifrazalar qo'llanilishi o'ziga xos xususiyatlarga ega. Quyida o'zbek adabiyotidan olgan misollarimiz orqali bu uslubiy vositaning qanday ishlatilishini ko'rsatamiz.

O'zbek adabiyotida perifrazalarning misollari

1. Alisher Navoiyning "Layli va Majnun" asarida: Navoiy Majnunni tasvirlashda "sevgi iztiroblarining asiri", "vahshiylik mulking shohi" kabi perifrazalarni ishlatadi. Bu iboralar Majnunning sevgi sababli kechirgan ruhiy azoblarini va uning jamiyatdan uzoqlashgan holatini ifodalashda qo'llaniladi.

2. Erkin Vohidovning she'rlarida: Vohidov tabiatni tasvirlashda tez-tez perifrazalarga murojaat qiladi. Masalan, "bahor malikasi" iborasi orqali bahorni shaxsiylashtiradi va uni go'zallik va yangilanish ramzi sifatida tasvirlaydi.

3. Abdulla Oripovning "Ona" she'rida: Oripov ona tushunchasini "tong saharda yulduz", "yer yuzining guli" kabi perifrazalar bilan boyitadi. Bu iboralar onaning betakror va bebaho qadr-qimmatini ta'kidlaydi.

Fransuz adabiyotida perifrazalarning misollari

Fransuz adabiyotida perifrazalar ham keng qo'llaniladi. Masalan, Victor Hugo "Notr-Dam de Pari" romani orqali Parij shahrini "dunyoning yuragi" deb ataydi, bu esa shaharning madaniy va tarixiy ahamiyatini ta'kidlaydi.

Perifrazalarning til va madaniyatdagi o'rni

O'zbek va fransuz adabiyotlaridagi perifrazalar, har ikki tilning madaniyati va adabiy uslubini chuqurroq tushunishga yordam beradi. Tilning ifodaviy imkoniyatlarini kengaytirish bilan birga, ular matnlarni yanada jozibador va o'quvchilar uchun tushunarli qiladi. Shuningdek, perifrazalar turli madaniy kontekstlarda qanday qo'llanilishini solishtirish, tilaro muloqotda muhim rol o'ynaydi

Perifrazalar, shubhasiz, har qanday tilning estetik va ifodaviy qudratini namoyish etuvchi muhim vositalardan biridir. O'zbek va fransuz adabiyotlarida ushbu vositaning qo'llanilishi, til va madaniyatlararo bog'liqliklarni o'rganishda muhim ahamiyat kasb etadi va adabiyotning universal qiymatlarini yanada boyitadi.

Perifrazalarning ijodiy ifodadagi ahamiyati

Perifrazalar adabiy tilni boyitishda faqat tashqi go'zallikni ta'minlamay, balki matnning mazmunini chuqurroq va ko'p qirrali qilishda ham muhim rol o'ynaydi. Ular orqali adiblar o'z asarlarida murakkab g'oyalarni sodda va tushunarli tarzda ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Perifrazalarning pedagogik qo'llanilishi

Til o'qitishda perifrazalardan foydalanish talabalarni notiqlik san'atiga o'rgatishda, shuningdek, tilni chuqurroq va ijodiy o'rganishda yordam beradi. O'zbek va fransuz tillarini o'qitishda perifrazalar orqali talabalar yangi so'zlar va iboralarni o'rganish bilan birga, matnlarni tahlil qilish va mazmunini chuqurroq anglash ko'nikmalarini ham rivojlantiradilar.

Xalqaro adabiy aloqalarda perifrazalarning o'rni

O'zbek va fransuz adabiy aloqalari kontekstida perifrazalar, madaniyatlarni bir-biriga yaqinlashtirishda va o'zaro tushunishni oshirishda katta ahamiyatga ega. Perifrazalar orqali har ikki til vakillari bir-birlarining madaniyati va adabiy merosini yanada chuqurroq o'rganish

imkoniyatiga ega bo'lishadi. Bunda perifrazalarning tarjimasini va talqini muhim rol o'ynaydi, chunki har bir tilning o'ziga xos bayon uslubi va madaniy nuqtai nazarlari mavjud.

Kelajakdagi tadqiqot yo'nalishlari

Perifrazalarning adabiyot va tilshunoslikdagi o'rni haqidagi kelajakdagi tadqiqotlar, ushbu uslubiy vositaning boshqa tillar va adabiyotlar bilan solishtirmali tahlilini o'z ichiga olishi mumkin. Shuningdek, perifrazalar qo'llanilishi orqali yosh avlodlarni adabiyotga qiziqtirish va ularning estetik didini rivojlantirish yo'llarini izlash ham muhim tadqiqot mavzularidan biri bo'lib qolmoqda.

Xulosa

Perifrazalar o'zbek va fransuz adabiyotlarida faqatgina til ifodasining estetik jihatini boyitish bilan cheklanib qolmay, balki matnlarni mazmunan chuqur va ifodaviy qilishda ham muhim rol o'ynaydi. Ular adabiy asarlarda murakkab g'oyalarni sodda va tushunarli tarzda ifodalash, shuningdek, o'quvchilarni ijodiy fikrlashga undash imkoniyatini yaratadi. Perifrazalarning til o'qitishidagi pedagogik ahamiyati, adabiy ijodiyotdagi o'rni va xalqaro madaniy aloqalarda tutgan yeri nafaqat tilshunoslik va adabiyotshunoslik, balki umuman madaniyatlararo muloqotda ham katta qiymat kasb etadi.

Kelajak tadqiqotlarida perifrazalarning boshqa tillar va adabiyotlar bilan solishtirmali tahlili, shuningdek ularning yoshlar tarbiyasidagi o'rni kabi mavzular chuqurroq o'rganilishi mumkin. O'zbek va fransuz tillarida perifrazalarning qo'llanilishi, madaniyatlararo tushunishni oshirishda va global adabiy hamkorliklarni mustahkamlashda muhim vosita sifatida qaraladi. Shu bilan birga, perifrazalar til va adabiyotning o'zaro ta'sir qiluvchi va bir-birini boyituvchi jihatlari sifatida qadrlanib, til va adabiyotning boy va rang-barang dunyosini yanada chuqurroq anglashga yordam beradi. Bu esa, nafaqat adabiyot va tilshunoslik, balki umumbashariy madaniyat va ma'naviyat rivojiga hissa qo'shadi.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Navoiy, A. (1485). "Layli va Majnun".
2. Vohidov, E. (1970). Tanlangan she'rlar.
3. Oripov, A. (1985). "Ona" she'ri.
4. Hugo, V. (1831). "Notr-Dam de Pari".
5. Flaubert, G. (1857). "Madam Bovari".
6. Kurbonova G.S. "Stylistical expressiveness in the translation of the french writer amin maalouf's work "samarkand or seeking for the light left in the dark..." Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities 12.4 (2022): 142-152.
7. Sadullaeva N., Sapaeva D. Analysis of Eponyms in the Terminology of Dermatovenerology //Annals of the Romanian Society for Cell Biology. – 2021. – C. 452-459.
8. Sadullaeva, N., & Bakhtiyorova, M. (2021). Reflection of Onomastic Principles in Naming. Annals of the Romanian Society for Cell Biology, 3001-3007.
9. Sadullaeva N., Burieva U. The Peculiarities of Incomplete Sentences in Modern English //Annals of the Romanian Society for Cell Biology. – 2021. – C. 3008-3020.
10. Sadullaeva S., Arustamyan Y., Sadullaeva N. Shifting the assessment paradigm from knowledge to skills: Implementation of new appraisal procedures in EFL classes in Uzbekistan //International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering. – 2019. – T. 9. – №. 1. – C. 4943-4952.

11. Arustamyan, Y., Siddikova, Y., Sadullaeva, N., Solieva, M., & Khasanova, N. (2020). Assessment of Educational Process and its Organization. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24(S1), 573-578.
12. Nilufar S., Elvira A. GENDER SPECIFICITY OF PEDAGOGICAL DISCOURSE //INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCES WITH HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS. – 2023. – T. 3. – №. 08.05. – C. 187-190.
13. Gulnoza K., Sadullaeva N. LINGUISTIC FEATURES OF GLUTTONIC DISCOURSE.
14. Djafarova, Dildora, Yaxshiboyeva Nodira, and Abdullayeva Zulfiya. "Socio-Cultural Memory and Its Reflection In French Phraseology." *Journal of Positive School Psychology* (2022): 2883-2889.
15. Yaxshiboyeva, Nodira. "Reconstruction of coloristic expressions in erkin azam's" noise" and" pakana's love"." Конференции. 2021.
16. Ilhomovna, Djafarova Dildora, and Bobokalonov Odilshoh Ostonovich. "Interaction of Language Games in the Articulation of “Historical Memory” Within French and Uzbek Phraseology." *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education* (2993-2769) 2.1 (2024): 348-354.
17. Ilhomovna, Djafarova Dildora, Bobokalonov Odilshoh Ostonovich, and J. A. Yakubov. "Archaic Phraseological Units as Windows into “Historical Memory” in French and Uzbek Linguistic Traditions." *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157) 2.1 (2024): 163-169.
18. Ilhomovna, Djafarova Dildora, Bobokalonov Odilshoh Ostonovich, and Yaxshiboyeva Nodira Ergashovna. "Contemporary Usage of Archaic Phraseological Units Expressing “Historical Memory” In Uzbek and French Languages." *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education* (2993-2769) 2.2 (2024): 371-377.
19. Ilhomovna, Djafarova Dildora. "Phraseological Units Expressing" Memory"/" Mémoire" in Linguistics and their Analysis through Texts." *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development* 2.11 (2023): 490-492.
20. Яхшибоева, Нодира. "Таржима жараёнида маданиятлараро мулоқотнинг социолингвистик хусусиятлари." *Академические исследования в современной науке* 2.17 (2023): 165-169.
21. Иногамова, Ф. М., and Н. Э. Яхшибоева. "Фразеологик маънонинг конвенциаллиги." *Academic research in educational sciences* 3.5 (2022): 1176-1182.
22. Яхшибоева, Н. (2023). Туристический дискурс как один из особых видов институционального дискурса. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 3(6), 879-884.
23. Яхшибоева, Нодира. "The role of tourism terminology in french." *O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI XABARLARI*, 2023,[1/4] (2023).